

NOVEMBER
2010

Svensk sjuksköterskeförening om...

INDIKATORER FÖR HÄLSOFRÄMJANDE OMVÅRDNAD

Utgångspunkten för hälsofrämjande omvårdnad är att människor är kapabla till hälsa och välbefinnande oavsett sjukdom och ohälsotillstånd. Den hälsofrämjande omvårdnaden bygger på en humanistisk syn på människan och inriktar sig på att förstå personens livsvärld i relation till hälsa, sjukdom och lidande istället för att fokusera på problem och diagnoser. Den hälsofrämjande omvårdnadens insatser förutsätts utgå från ett förhållningssätt som genomsyras av dialog, delaktighet och jämlikhet i mötet med personen (Svensk sjuksköterskeförening, 2008).

Det sätt som sjuksköterskor förstår begreppet hälsa och som en följd av det, hur vi mäter patienters hälsa påverkar hur vi praktiserar hälsofrämjande omvårdnad. Det finns få mått som verkligen mäter hälsa i ordets positiva bemärkelse. Patientens möjlighet till upplevd hälsa kan påverkas av om vårdens insatser fokuserar på att minska sjukdom, symtom och att förändra patientens beteenden eller om insatserna fokuserar på strategier som stärker patientens möjlighet att påverka sin egen hälsa i önskad riktning. Kvaliteten på hälsofrämjande omvårdnad förutsätter att effekter av hälsostrategier utvärderas i den dagliga omvårdnaden. För att planera, genomföra och utvärdera de hälsofrämjande insatserna i omvårdnaden behöver deras syfte, process och resultat uppmärksammas och tydliggöras.

Traditionellt definieras hälsa som frånvaro av sjukdom och utvärdering i hälso- och sjukvården har i första hand baserats på att vi mäter hälsa utifrån avsaknad av problem, symtom och sjukdomar. Detta sätt att se på hälsoresultat följer det biomedicinska perspektivet där typiska resultatindikatorer är dödlighet, sjukdomsfrekvens och sjukdomsaktivitet mätt i antal och svårighetsgrad av symtom. Det är problematiskt att utvärdera hälsofrämjande insatser enbart

utifrån dessa resultatindikatorer eftersom de inte säger något om patientens subjektivt upplevda hälsa. Om en person överlever en hjärtinfarkt, och blir frisk säger det inget om hur personen upplever sin hälsa i termer av exempelvis autonomi, meningsfullhet och hanterbarhet av sin förändrade livssituation. Ur ett hälsofrämjande perspektiv är ökad kunskap, förändrade värderingar och attityder, upplevelse av egenmakt och meningsfullhet exempel på resultatindikatorer som är lämpligare än enbart objektivt mätbara indikatorer.

För att planera och utvärdera hälsofrämjande omvårdnad är det viktigt att mäta hälsa. Men för att kunna utvärdera de givna hälsofrämjande insatserna behöver vi följa upp och mäta vad hälsofrämjande omvårdnad faktiskt omfattar för åtgärder, det vill säga processen. Definitionen för hälsofrämjande arbete påverkar vilka processindikatorer vi väljer för att mäta insatserna. Trots att hälsofrämjande insatser utifrån ett salutogent perspektiv, i betydelsen att stärka individens egenmakt och subjektiva upplevelse av hälsa, har vunnit gehör är det vanligast att definiera hälsofrämjande insatser utifrån ett perspektiv som fokuserar förebyggande insatser med målsättning att förhindra sjukdom.

Vad är hälsofrämjande indikatorer inom omvårdnad?

Kvalitetsutvärdering av hälsofrämjande insatserna kan ske utifrån tre indikatorer; struktur, process och resultat.

Struktur

För att uppnå målet att bedriva hälsofrämjande omvårdnad krävs förutsättningar för vårdarbetet, strukturindikatorer. Exempel på strukturindikatorer är att berörd personal har adekvat kunskap och utbildning om hur man arbetar hälsofrämjande, att det finns riktlinjer och rutiner för hur det hälsofrämjande arbetet ska bedrivas och rutiner för uppföljning med skattningsskalor och adekvata frågeformulär.

Process

Processen innefattar vad till exempel sjuksköterska och patient faktiskt gör under interventionen. Hälsofrämjande omvårdnad är en process som stödjer de individuella, sociala och miljömässiga förutsättningarna för att stärka individens subjektiva upplevelse av hälsa. Patienten ska själv vara involverad i processen för ökad kontroll över sin hälsa. Sjuksköterskans roll är att ge patienten möjlighet att fatta egna välgrundade beslut genom dialog, delaktighet, individuell planering, adekvat information och kunskap. Sjuksköterskan behöver också stödja patientens upplevelse av hopp och motivation. Genom ett sådant agerande blir patienten sedd som en aktiv person, får bekräftelse och blir bemött med värdighet och respekt samt som en person med resurser och förmåga att fatta egna beslut. Kvaliteten i sjuksköterskans hälsofrämjande omvårdnadsarbete utvärderas framförallt i om patienten uppfattar dialogen som en värdefull hjälp att påverka det egna livet i önskvärd riktning.

Resultat

Resultatet av hälsofrämjande omvårdnad omfattar vårdresultat och hälsoeffekter hos patienten i form av tillfredsställelse med givna insatser, följer av interventionen och förändringar i upplevd hälsa.

Nedan ges ett förslag på möjliga hälsofrämjande omvårdnadsindikatorer (* utarbetade utifrån denna broschyrs referenser).

STRUKTUR	PROCESS	RESULTAT
<p>Berörd personal har adekvat utbildning och kunskap om hälsofrämjande omvårdnad</p> <p>Det finns riktlinjer för hur hälsofrämjande omvårdnad ska bedrivas</p> <p>Det finns tillgång till adekvata frågeformulär för bedömning och utvärdering</p>	<p>Humanistisk, icke hierarkisk personcentrerad interaktion</p> <p>Information och utbildning i dialogform, ingen envägskommunikation</p> <p>Sjuksköterskan skyddar patienten och för patientens talan då patienten inte själv har förmågan</p> <p>Målinriktad individuell planering av patienter och sjuksköterskor med stöd av:</p> <ul style="list-style-type: none"> • dialog • informerat och patientstyrt beslutsfattande • respekt för personen • värdighet 	<p>Patientens tillfredsställelse med den givna vården i form av:</p> <ul style="list-style-type: none"> • delaktighet i vård och behandling • upplevelse av kontroll • upplevelse av stöd • upplevelse av respekt och värdighet • självbestämmande och eget ansvar • personcentrerad vård <p>Patientens upplevelse av hälsa i form av:</p> <ul style="list-style-type: none"> • subjektiv upplevelse av hälsa • självkänsla • tilltro till sig själv • egenmakt • kunskap • välbefinnande

Hälsofrämjande omvårdnadsindikatorer behövs i hälso- och sjukvården

Den snabba kunskapsutvecklingen inom hälso- och sjukvården innebär att det finns betydligt större vetskap än tidigare om riskfaktorer för ohälsa liksom förebyggande och hälsofrämjande åtgärder för att bibehålla och främja hälsan.

Sjuksköterskan har en viktig roll i att inspirera till goda levnadsvanor, undervisa och informera om risker för ohälsa samt att kartlägga och undanröja ohälsosamma vanor som riskerar ohälsa hos medborgarna. Sjuksköterskans hälsofrämjande omvårdnad

behöver tydliggöras i det patientnära arbetet och i omvårdnadsdokumentationen. Den behöver även utvärderas.

Den forskning som bedrivs inom hälsofrämjande omvårdnad behöver sammanfattas och ligga till grund för kvalitetsmål. Forskningen ger också underlag för kriterier som kan prioriteras och användas som kvalitetsindikatorer för att utvärdera vården på såväl verksamhets-, patientgrupp- som på individnivå.

Vårdprogram och PM omfattar sällan förslag till indikatorer för hälsofrämjande omvårdnad. Kvaliteten på hälsofrämjande omvårdnad avspeglas idag inte heller i nuvarande kvalitetsregister och jämförelser trots att det utgör en stor del av sjuksköterskans dagliga arbete. Kunskapsläget om hälsofrämjande insatser och utvärdering av dess effekter är oklar.

Indikatorer för hälsofrämjande omvårdnad ska vara ett verktyg för kvalitetsförbättringar. De utgör ett viktigt underlag för både lokala och nationella sammanställningar och analyser av vårdens kvalitet. Att hälsofrämjande omvårdnad utvärderas är både professionens och den enskilda sjuksköterskans ansvar.

Referenser

Green, J. & Tones, K. (2010). *Health promotion - planning and strategies*. 2nd ed. London: Sage.

Piper, S. (2009). *Health Promotion for Nurses Theory and Practice*. New York: Routledge.

Svensk sjuksköterskeförening. (2009). *Kvalitetsindikatorer inom omvårdnad*. Stockholm: Gothia förlag.

Svensk sjuksköterskeförening. (2008). *Strategi för sjuksköterskans hälsofrämjande arbete*. Stockholm: Svensk Sjuksköterskeförening.

Svedberg, P. (2007). *Health Promotion Intervention in Mental Health Services*. Lund: Department of Health Sciences, Faculty of Medicine, Lund University. (avh).

SVENSK SJUKSKÖTERSKEFÖRENING Baldersgatan 1 114 27 Stockholm
Tel vx 08 412 24 00 Fax 08 412 24 24
E-post ssf@swenurse.se www.swenurse.se

Stärker sjuksköterskans profession

Svensk sjuksköterskeförening är sjuksköterskornas professionella organisation. Vi företräder professionens kunskapsområde med syfte att främja forskning, utveckling, utbildning samt kvalitetsutveckling inom vård och omsorg. Alla legitimerade sjuksköterskor och sjuksköterskestuderande kan bli medlemmar. www.swenurse.se

